

Název: **Analýza autenticity vegetačních prvků v Libosadu v současné kompozici vztaženo k roku 1691**

Typ výstupu: N_{map} - Soubor specializovaných map s odborným obsahem

Autor: Ing. Přemysl Krejčířík, Ph.D.

Kontakt: Zahradnická fakulta Mendelovy univerzity v Brně

Valtická 337, 691 44 Lednice

e-mail: krejcirik@zf.mendelu.cz,

tel.: +420 519 367 275

Výstup vznikl na základě podpory při řešení projektu DF11P01OVV019 – Metody a nástroje krajinářské architektury pro rozvoj území, který naplňuje tematickou prioritu TP 1.4 Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity, financovaného Ministerstvem kultury ČR.

1. Cíl výsledku, naplnění plánovaného výsledku (specifikace odlišnosti)

Cílem výsledku je soubor specializovaných map s odborným obsahem (N_{map}) shrnující na klíčových dispozicích historických map vývoj Libosadu v Kroměříži. Jednotlivé mapy jsou popsány a je na nich upozorněno na nejvýznamnější objekty či změny, které jsou pro daný plán významné. Interpretace je shrnuta na vývoji jednotlivých kompozičních úseků. V konečném výsledku je soubor map převeden do jednotného měřítka a srovnán vedle sebe na schématu shrnující vývoj libosadu od roku 1691-1992 a jsou vyhodnoceny autentické vegetační prvky vztažené k roku 1691.

2. Vlastní popis výsledku,

Problematika

Libosad v Kroměříži prošel za tři sta let vývojem, ale podstatná část prvků byla zachována a po roce 1973 obnovena až druhá etapa obnovy proběhla v roce 2013-2014. Na rozdíl od zámeckého parku v Lednici je dispozice vegetačních vymezena stříhanými stěnami. Plochy mezi stěnami se měnily podle dobových potřeb a nelze je ani začlenit do slohových období.

Jednotlivé plány zachycují zlomová období úprav Libosadu. Historických plánů je více, ale výše uvedený výběr představuje zásadní přelomy ve změně dispozice. Pro prezentaci autentických prvků a edukaci je abstrahované představení autentických prvků vývoje libosadu velmi názorné. Pro popis map je voleno červené písmo, které je nejlépe čitelné a zároveň dostatečně kontrastní.

Mapy č. 1

Širší vztahy Libosadu, Vischer

Datace: 1691

Uloženo v: Arcibiskupské muzeum v Kroměříži

Pohled na Libosad z ptačí perspektivy představuje podobu zachycenou geometrem Vischerem. Zahrada byla vybudována na místě dřívější štěpnice mimo areál města v extravilánu. Zahradu od města ze severovýchodní strany oddělovala výstavba domků, koliště a hradby. Propojení bylo realizováno cestou vedoucí od městské brány. Předprostor ze severní strany zahrady tvořil obdélníkový rybník „Hliník“(10) lemovaný balustrádou. Na rybník ze severozápadu navazoval menší hospodářský dvůr s pravděpodobně zelinářskou zahradou. Ostatní části zahrady byly obklopeny polnostmi. V pohledech směrem k jihovýchodu se z Jahodových kopečků(3) uplatňoval vzdálený horizont s oborou ve tvaru hvězdy. Ve východním pohledu se uplatňovalo a dodnes uplatňuje panorama města.

Mapy č.2

Půdorys zahrady, Nypoort, 1691

Datace: 1691

Uloženo v: Arcibiskupské muzeum v Kroměříži

Popis: Tento plán pořízený v souvislosti se zákresem vodovodních rozvodů je značně nepřesný. Jeho pravidelný obdélný tvar neodráží skutečný půdorys zahrady, který je v podstatě nepravidelný. Jihovýchodní obvodová zeď ubíhá směrem k jihu a skutečný půdorys tudíž není v těchto místech pravouhlý. V této době také nebyl ještě zcela dotvořen půdorys ve stávajícím rozsahu. Kromě broderiového parteru a štěpnice jsou zde již zachyceny hospodářská část s přílehlou bažantnicí a králičím kopečkem. Avšak v prostoru tzv. Holandské zahrady je naznačeno pouze několik objektů patrně hospodářského charakteru a navíc i její rozsah je oproti dnešnímu zhruba poloviční. Jinak vlastní libosad, resp. jeho broderiového parteru i štěpnice, jsou již koncipovány v dnešní podobě, chybí jen příčné přístupové cesty k jahodovým kopečkům, vodotrysky se sochami uprostřed pstružích nádrží a v plánu nejsou vyznačené ani dřevěné altány, které měly být na jahodových kopečkách. Z Nypoortových vyobrazení je také patrné, že tvarované stromové stěny byly i před kolonádou.

Mapy č. 3

Květná zahrada - I. vojenské mapování, detail

Datace: 1764-83

Uloženo v: *1st Military Survey, Section No. 80, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna* I. vojenské (josefské) mapování - Morava, mapový list č.80

Popis: na plánu I. vojenského mapování je vidět základní rozložení zahrady. (1) Holandská zahrada, (2) rotunda, (3) Jahodové kopečky s kolmými cestami, které se na plánech z roku 1691 neobjevují. (4) kolonáda má z vnější strany stromořadí, rybník "Hliník" již neexistuje.

Mapy č.4

Indikační skica

Datace: 1830

Uloženo v: Ústřední archiv zeměměřičtví a katastru v Praze, indikační skica 1369-1 Kroměříž

Popis: Plán je poměrně velmi přesný a odráží již skutečný nepravidelný půdorys zahrady prakticky v současném rozsahu, vyjma drobných travnatých ploch před vchodem. Co se týče členění je celkový vzhled broderiového parteru a štěpnice již velmi podobný dnešnímu. Před kolonádou nejsou již značeny stříhané stěny (10). Je již postaven Teplý skleník a oranžerie. Oranžerie v Holandské zahradě již neexistuje (8). Dotvořena byla Holandská zahrada (8) i část s hospodářským dvorem a bažantnicí, chybí zde však králičí kopeček. Z plánu je patrné, že v této době zde bylo více staveb než dnes. Platí to pro dvě stavby patrně hospodářského charakteru v severním rohu štěpnice a další dvě stavby na vnějším obvodu bažantnice. Oproti dnešku se lišil i počet a rozmístění kašen. Z plánu je vidět, že dvě dodnes nedochované kašny byly v prostoru Holandské zahrady a jedna v hospodářském dvoře. Co se týče vegetačních prvků je na plánu daleko více soliterních stromů (9) než v současnosti. Pravidelně byly rozmístěny v broderiovém parteru a na obvodu Holandské zahrady, nepravidelně pak ve štěpnici. Bazény jsou ještě s vodou (2). Jahodové kopečky nemají kolmé cesty na hlavní osu, které byly zaznamenány na I. vojenském mapování.

Mapy č. 5

Letecký snímek

Datace: 1947

Uloženo v: Vojenský topografický ústav, Dobruška e.č. 3465

Popis: Půdorysně přesný, avšak značně zjednodušený plán se od dnešní podoby liší především v severozápadním trojúhelném sektoru broderiového parteru před kolonádou. Z fotografie i plánu je patrné, že v popředí její centrální části (4) byl objekt (busta arcibiskupa dnes umístěná na konci Dlouhého rybníka v Podzámecké zahradě), který respektovaly i komunikace. Tento sektor byl navíc protkán daleko větším množstvím cest než-li dnes. Jinak zde nenacházíme čtvercové bludiště, ani sousoší v obou bočních sektorech, kde je hustý plošný stromový porost(10). Řídký stromový porost je i ve štěpnici, kde jsou stále ještě hospodářské budovy (11). Hospodářské budovy jsou i v místě bývalého bludiště (9b). Bludiště s jírovcem je funkční (9a). Kašny v Holandské zahradě již nejsou a chybí i kašna před Ptačincem(6) v místě králičího kopečku(7).

Mapy č.6

Stav Libosadu k roku 1963

Datace: 1963 Krejčířík, Přemysl. Zadání památkového záměru obnovy Květné zahrady v Kroměříži. In *Historické zahrady Kroměříž 2008: co ohrožuje historické památky*. Kroměříž: Klub UNESCO Kroměříž, 2008, s. 51--54.

Krejčířík, Přemysl. Zadání památkového záměru obnovy Květné zahrady v Kroměříži. Projektová dokumentace, 2007, s. 30.

Krejčířík, Přemysl aj.Obnova Květné zahrady v Kroměříži -části Štěpnice, Ptačince a Králičího kopečku. Projektová dokumentace, 2013, s. 40.

Uloženo v: Archiv Arcibiskupského zámku v Kroměříži

Popis: Dušan Riedel zachytil stav Libosadu v roce 1963, kdy byla provedena inventarizace prvků. Zásadní úprava proběhla v roce 1950, kdy Pavel Janák vytvořil historizující úpravu mezi kolonádou a rotundou. Jinde v zahradě se stav téměř nezměnil a odpovídá letecké fotografii z roku 1947 až na objekt bývalého bludiště (9b), kde byla zrušena budova a vytvořena nová zahradní úprava.

Mapy č.7

Datace: 10. 3. 1992

Uloženo v: Vojenský topografický ústav, Dobruška, e.č. 7998.

Popis: Letecký snímek z roku 1992 zachycuje stav zahrady před poslední významnou obnovou. Před rokem 1977 byly odstraněny hospodářské budovy z prostoru štěpnice. Byly vykáčeny i zbytky sadů a vzrostlých stromů v jednotlivých prostorech mezi stříhanými stěnami a v části u rotundy(1) byly založeny broderiové partery (10). Dále byly obnoveny bludiště (9a, 9b). Bazény (2a,2b) byly polovyschlé s porostem rákosu. V bazénu 2b rostla vrba *Salix x sepulcralis*. V prostoru bývalého rybníka Hliník bylo založeno dětské dopravní hřiště (11). V holandské zahradě probíhla archologický průzkum zaniklých oranžerií(8). V letech 1992-2012 se vegetační prvky zásadně neměnily.

Analytické mapy

Mapy č.8

Vymezení autenticity ploch v zahradě

Datace: 2007

Uloženo v: Archiv autora

Popis: mapa znázorňuje plochy podle autenticity. Nejhodnotnější je prostor libosadu, kde jsou stále autentické stříhané stěny z období založení zahrady. Novotvare z roku 1952-54 jsou záhony před kolonádou. Plochy mimo libosad jsou v dezolátním stavu. V prostoru ptačince je původní pouze stavba ptačince. V prostoru bývalé bažantnice je založeno po roce 1973 zahradnictví. Prostor mezi Teplým a Studeným skleníkem je autentický a byl založen kolem roku 1840 se stavbou skleníků. Prostor před vstupem byl vyřešen podle návrhu Reidla z roku 1963. Prostor Holandské zahrady je bez vegetace a je připravován k obnově.

Mapy č.9

Analýza autenticity vegetačních prvků v Libosadu v současné kompozici vztaženo k roku 1691

Datace: 2007

Uloženo v: Archiv autora

Popis: mapa vznikla analýzou historických plánů, které byly sjednoceny do stejného měřítka, zorientovány a překresleny vegetační prvky. Jednotlivé vrstvy vegetačních prvků po překrytí byly barevně odlišeny. Zeleně jsou zaznamenány autentické prvky. Fialově prvky existující, ale nebyly součástí návrhu 1691, jsou tedy pozdější a mají fialovou barvu. Tyto prvky byly založeny v 19. století. Vegetační prvky založené ve 20. století mají červenou barvu, jedná se o nízké stříhané plůtky či prostoru květnice - okolí rotundy . Šedě jsou vybarveny prvky doplněné do kompozice po roce 1952 (prostor před kolonádou)/1977 (broderie ve stříhaných stěnách). Žluté prvky chybí v zahradě oproti situaci z roku 1691.

Popis metody

Jednotlivé historické plány byly převedeny do jednotného měřítka a zorientovány stejným směrem. Pro zorientování byly použity budovy staveb. Po srovnání do jednotné podoby byly mapy popsány a zaznamenány na nich význačné stavby či změny oproti předchozím či navazujícím mapám.

Dalším krokem byla interpretace historického vývoje. Zobrazená situace byla popsána a zařazena do kontextu vývoje.

Popis dosažených původních výsledků výzkumu a vývoje získaných na podkladě výzkumu určitého území

Výsledný soubor historických map a mapa schematického vývoje Libosadu je abstrakcí historického vývoje, která je výchozím podkladem pro obnovu Libosadu. Od této mapy se odvíjí celý postup obnovy zahrady, památky UNESCO. Nad tímto mapovým podkladem vznikl celý návrh obnovy.

Obdobně byla řešena analýza historického vývoje zámeckého parku v Lednici. Tato metoda byla použita i v dalších objektech jako je vila Tugendhat při obnově zahrady, kdy byly připraveny abstrahované plány jako východisko obnovy.

3. Návrh využití výsledků

Využití výsledku - specializované mapy s odborným obsahem je zacíleno do oblastí:

- 1) Obnova historických objektů krajinářské architektury. Na základě souboru map s odborným obsahem byly stanoveny historické souvislosti a byly vymezeny autentické vegetační prvky.
- 2) Mapový podklad - vyhodnocení historického vývoje a jeho interpretace při obnově Libosadu v Kroměříži sloužil jako zásadní podklad pro vypracování projektové dokumentace, která byla již i zrealizována.
- 3) Mapový podklad byl využit jako příloha k metodice Architektonicko-historickému průzkumu památky krajinářské architektury.
- 4) Edukační rozměr byl využit při komentovaných prohlídkách v Libosadu.

4. Seznam publikací, které předcházely výsledku Specializovaná mapa s odborným obsahem a byly publikovány (pokud existují), případně výstupy z originální práce.

Seznam použité související literatury

Girsa, Vlastislav, Holeček, Josef, Jerie, Pavel, Michoninová, Dagmar. *Předprojektová příprava a projektová dokumentace v procesu péče o stavební památky*. Národní památkový ústav. Odborné a metodické publikace, svazek 27, Praha 2004.

Seznam citovaných mapových podkladů, leteckých snímků a plánů:

Rok	Místo uložení
1691	Arcibiskupské muzeum v Kroměříži
1723	Arcibiskupské muzeum v Kroměříži
1764-83	<i>1st Military Survey, Section No. 80, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna</i> I. vojenské (josefské) mapování - Morava, mapový list č.80
1830	Ústřední archiv zeměměřičtví a katastru v Praze, indikační skica 1369-1 Kroměříž
1947	Vojenský topografický ústav, Dobruška e.č. 3465
1963	Archiv Arcibiskupského zámku v Kroměříži
1992	Vojenský topografický ústav, Dobruška, e.č. 7998.
2007	Archiv autora
2007	Archiv autora

Seznam publikací, které předcházely výstupu.

Krejčířík, Přemysl. - Macek Petr. *Stavebně-historický průzkum*. Zahrada – park – krajina, 2003, č. 4.

Krejčířík, Přemysl. *Historický vývoj zámeckého parku v Lednici*, Lednice 2001.

Krejčířík, Přemysl. *Historický vývoj zámeckého parku v Lednici a jeho interpretace*. Část III. Historický vývoj zámeckého parku v Lednici. In: Kolektiv: Projekt obnovy zámeckého parku v Lednici na Moravě. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, Zahradnická fakulta Lednice – Ústav biotechniky zeleně. 2003.

Krejčířík, Přemysl. – Tošková, Kamila. *Stavebně-historický průzkum zahrady vily Tugendhat*, Lednice 2001.

Krejčířík, Přemysl, Krejčíříková, Kamila. *Památková obnova vegetace palmového skleníku zámku v Lednici*. In sborník Zámecký palmový skleník. Státní památkový ústav. Brno 2002. s. 42-63 ISBN 80-85032-90-2.

Krejčířík, Přemysl, Krejčíříková, Kamila. *Zahrady vily Greta a Fritze Tugendhatových*. Zahrada-park-krajina, 2002 roč. 12, č. 5.

Krejčířík, Přemysl. *Stavebně-historický průzkum - historický vývoj památky zahradního umění a jeho interpretace*. In Krejčířík, Přemysl. Krajinářská architektura a proměny historických prostorů. 1. vyd. Lednice: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2004, s. 11--17. ISBN 80-7157-823-1.

Krejčířík, Přemysl. Zadáni památkového záměru obnovy Květné zahrady v Kroměříži. In *Historické zahrady Kroměříž 2008: co ohrožuje historické památky*. Kroměříž: Klub UNESCO Kroměříž, 2008, s. 51--54.

Krejčířík, Přemysl. Zadáni památkového záměru obnovy Květné zahrady v Kroměříži. Projektová dokumentace, 2007, s. 30.

Krejčířík, Přemysl aj. Obnova Květné zahrady v Kroměříži -části Štěpnice, Ptačince a Králičího kopečku. Projektová dokumentace, 2013, s. 40.

Přílohy: CR rom dokumentace v elektronické podobě